

ADVIES
van 5 juli 2011

**Over “Een verdere invulling van de VIA Doorbraak
‘Innovatiecentrum Vlaanderen’ – Conceptnota over de
stroomlijning van het gericht innovatiebeleid”**

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Adviestekst	5
1. Beschrijving	5
1.1. Situering.....	5
1.2. Beschrijving van de conceptnota	7
2. Advisering.....	9
Bibliografie	14

Krachtlijnen

Het valt de Minaraad op dat er zich met deze Conceptnota een evolutie lijkt te voltrekken in het innovatiebeleid, in die zin dat het innovatiebeleid meer gericht wordt op de aanpak van de grote maatschappelijke uitdagingen. Voor de Minaraad is dit een zeer positieve ontwikkeling. Een aantal maatschappelijke problemen – in het bijzonder deze met betrekking tot klimaat en inzake bevoorradingszekerheid – hebben een dusdanige urgentie bereikt dat alle beschikbare innovatieve kracht moet worden gemobiliseerd met betrekking tot deze problemen.

Het is voor de Minaraad begrijpelijk dat innovatiebeleid nog steeds in belangrijke mate aanzien wordt als zijnde een hefboom voor het industrieel en economisch beleid – per slot van rekening gaat het om beleidsvelden in hetzelfde beleidsdomein. Er kan in de praktijk echter ook sprake zijn van tegenstellingen tussen het streven naar economische meerwaarde en het streven naar maatschappelijke meerwaarde. De Minaraad beveelt daarom aan goed te overwegen welke types groei wenselijk zijn, t.t.z. welke types economische ontwikkeling kunnen leiden tot een maatschappij die functioneert binnen de beschikbare milieugebruiksruimte – en goed te definiëren naar welke types economische groei dus bij voorkeur de onderzoeks- en ontwikkelingsmiddelen gekanaliseerd moeten worden.

De Minaraad staat achter het idee om te komen tot een innovatieknooppunt in verband met groene energie. Vanuit innovatie-oogpunt is er immers grote nood aan inspanningen voor verbeterde energie-efficiëntie in de bouwsector en in de industrie. In dit knooppunt, zoals als in het knooppunt “eco-innovatie”, zouden evenwel het ruimere middenveld en de steden en gemeenten moeten worden betrokken. De Minaraad pleit er voor om prioriteit te geven aan technologieën die echt op weg zetten naar een energie-transitie – wat bij onderzoek ten behoeve van koolstofopslag of van een vierde generatie kernenergie niet het geval is.

Behalve bij het knooppunt “sociale innovatie” zou het zo zijn dat het middenveld niet betrokken zou worden in de knooppunten. Dit is nochtans nodig, gegeven het feit dat innovatieve oplossingen zoeken voor maatschappelijke problemen iedereen aanbelangt. De Raad suggereert daarom de kwestie van sociale innovatie niet op te vatten als een afzonderlijk knooppunt, maar mee te trekken in de andere knooppunten.

De Minaraad beveelt aan om een uitspraak te doen over het verband tussen de concepten en processen in uitvoering van de Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling (de “transitiearena’s”) en deze in uitvoering van de Conceptnota Innovatie Vlaanderen. Het is nodig om duidelijk aan te geven waar dit verband in zou kunnen bestaan, en hoe de mogelijke synergie tussen de verwerkelijking van de Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling en de Conceptnota zal gerealiseerd worden.

Inleiding

De adviesvraag werd op 6 juni 2011 gesteld door mevr. Ingrid Lieten, Vlaams minister van Innovatie, Overheidsinvesteringen, Media en Armoedebestrijding. Het voorwerp van de adviesvraag was de Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, 67 pagina's. Het advies werd ingewacht tegen 15 juli.

De inhoud van de adviesvraag en het voorontwerpadvies werden uitvoerig besproken in de werkgroep *Strategie & Governance* van de Minaraad op 24 juni.

De sociaal-economische partners in de Minaraad onthielden zich bij dit advies, omdat ze daarover in de SERV advies uitbrengen

Marc Van Den Bosch,
voorzitter Minaraad

Adviestekst

1. Beschrijving

1.1. Situering

- [1] **VIA Doorbraak "Innovatiecentrum Vlaanderen"**. De conceptnota "*Een verdere invulling van de VIA doorbraak 'Innovatiecentrum Vlaanderen'*" houdt verband met het toekomstprogramma Vlaanderen in Actie of VIA, dat is samengesteld uit een reeks projecten, of Doorbraken. *Innovatiecentrum Vlaanderen* is zelf zo'n Doorbraak, waarvan het voornemen luidt: "*Innovatieve oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen zorgen voor de creatie van jobs, stellen onze bedrijven in staat om internationaal door te groeien, en brengen Vlaanderen bij de top van de Europese regio's. Om dat te kunnen bereiken, moeten onderzoekers, bedrijven en de overheid heel nauw gaan samenwerken. Dat concept noemen we 'open innovatie'. Een aantal bestaande en nieuwe onderzoekscentra zullen die samenwerking bevorderen. Een volledig actieplan moet er voor zorgen dat Vlaanderen een duurzame, kennisgedreven, innovatieve en competitieve economie wordt.*"¹

Voorliggende nota probeert nu, vanuit het oogpunt van deze ene Doorbraak, de potentiële dwarsverbanden met andere Doorbraken te detecteren en te realiseren. De andere, in de Conceptnota relevant bevonden, Doorbraken betreffen met name "*economische transformatie, armoedebestrijding, hernieuwbare energie, duurzaam materiaalbeheer, mobiliteit en logistiek*"² – de in de Conceptnota opgenomen lijst van Innovatieknooppunten is evenwel gedeeltelijk aan andere trefwoorden opgehangen³.

Aangezien het innovatiebeleid uitgaat van de maatschappelijke en economische uitdagingen, waarmee onze maatschappij en economie worden geconfronteerd en die in de VIA doorbraken worden geformuleerd, wil deze Conceptnota het innovatiebeleid opvatten als "*challenge driven*"⁴, in tegenstelling tot "*technology driven*" zoals in het verleden het geval was.

De Vlaamse regering wil met deze nota "*het innovatiebeleid zo structureren dat het nog meer dienstbaar wordt voor deze uitdagingen en zo met een groter hefboomeffect bijdraagt tot de realisaties in andere beleidsdomeinen*". In de nota wordt er van uit gegaan dat de vernoemde Doorbraken een "*systemische kijk op het innovatieproces*" vereisen, waarin er sprake is van een "*nieuw type innovatie waarbij gericht en niet-gericht onderzoek elkaar aanvullen en verweven worden doorheen de verschillende afzonderlijke doch complementaire bouwstenen van een geïntegreerd innovatiesysteem*"⁵.

- [2] **VRWI-speerpunten**. Tegenover de vermelde *challenges* of uitdagingen staan er ook mogelijkheden of potenties. De voorliggende conceptnota wil wat dat betreft aansluiting vinden bij de wetenschappelijke en technologische sterktes van Vlaanderen, zoals weergegeven in de VRWI-speerpunten. De Vlaamse Raad voor

---

¹ VIA Doorbraak Innovatiecentrum Vlaanderen, zoals geciteerd in Conceptnota, p. 3.

² Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, p. 2.

³ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, p. 18.

⁴ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, p. 5.

⁵ Alle citaten uit de Conceptnota, p. 2.

Wetenschap en Innovatie (voorheen VRWB) heeft in 2006 immers met betrokken actoren eenstemmigheid bereikt over zes strategische technologieclusters waarin Vlaanderen sterk staat: "*logistech, i-healthtech, meditech, nanotech, sociotech en ecotech*"⁶. Deze zes clusters werden vervolgens verder uitgediept, rekening houdend met de wetenschappelijke en technologische excellentie en het economische potentieel binnen Vlaanderen. Dit leidde tot het formuleren, per cluster, van een of meerdere concrete speerpuntinitiatieven.

Door nu de maatschappelijke *challenges* van VIA te verknopen met de door de VRWI/VRWB geïnventariseerde sterktes, ontstaan er "*multidisciplinaire innovatieknooppunten*"⁷, waarin gerichte innovatie nagestreefd wordt, omdat die een maatschappelijk of economisch hefboomeffect kan hebben.

- [3] Europees Groenboek financiering innovatie.** In aanloop naar de binnenkort voor te leggen voorstellen voor nieuw financieel meerjarenkader voor de Europese Unie, heeft de Europese Commissie een Groenboek uitgebracht betreffende de toekomstige programma's voor Europese financiering van onderzoek en innovatie⁸. In dit Groenboek wordt er van uit gegaan dat het waarmaken van de Europa 2020 doelstellingen⁹ afhangt van onderzoek en innovatie, als "*essentiële aanjagers van sociale en economische welvaart en ecologische duurzaamheid*"¹⁰.

De voorliggende conceptnota schaarst zich expliciet in deze benadering en citeert uitvoerig uit het vermelde Groenboek¹¹. De verhouding tussen het vermelde Groenboek en de Europese 2020-strategie is overigens omzeggens dezelfde als de verhouding tussen voorliggende Conceptnota en VIA – die ten andere ook 2020 als tijdsperspectief heeft.

- [4] Het Witboek Industrieel Beleid.** De Vlaamse regering stelde onlangs, op voorstel van minister-president Kris Peeters, het Witboek over een nieuw industrieel beleid voor Vlaanderen vast. Bedoeling van dit Witboek is om een overkoepelende visie te produceren over de toekomst van de industrie in Vlaanderen, met als krachtlijnen "*de transformatie van de industrie, de gerelateerde diensten en het sociaal weefsel, gesteund op zowel nieuwe waardecreatie als op een productiviteits- en flexibiliteitsoffensief*"¹². In dit Witboek is innovatie, inclusief systeeminnovatie, een belangrijk thema.

- [5] Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling.** Een situerende factor waar in de Conceptnota niet naar verwezen wordt, is de onlangs vastgestelde Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling. In deze Strategie wordt er relatief uitgebreid ingegaan op de innovatieproblematiek¹³, met een veelal gelijklopende benadering als deze van de Conceptnota. Ook de actie uit de Strategie die betrekking heeft op de "*economische dimensie*"¹⁴ bevat heel wat gelijklopende elementen als deze van de Conceptnota. Er wordt in de Strategie ook onderkend dat het innovatiesysteem

---

⁶ <http://www.vrwi.be/pdf/clusterbrochure.pdf>.

⁷ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, p. 5.

⁸ Europese Commissie, Groenboek – Van uitdagingen naar kansen: naar een gemeenschappelijk strategisch kader voor EU-financiering van onderzoek en innovatie, Brussel, 9.2.2011, COM (2011) 48.

⁹ Europese Commissie, Europa 2020 – Een strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei, COM (2010) 2020.

¹⁰ COM (2011) 48, p. 2.

¹¹ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, p. 8.

¹² Witboek Industrieel Beleid, p. 6.

¹³ Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling, pp. 97-100.

¹⁴ Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling, pp. 104-110.

een sterke weerslag heeft op de economische ontwikkelingen¹⁵. Als laatste maar niet in het minste moet er gewezen worden op de keuze van transities in de Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling¹⁶, die gedeeltelijk overeenkomt met de (hierna beschreven) keuze voor innovatieknooppunten in de Conceptnota.

1.2. Beschrijving van de conceptnota

[6] **Innovatieknooppunten.** Het omvangrijkste hoofdstuk van de Conceptnota¹⁷ wordt besteed aan de notie "innovatieknooppunten", met als centraal beeld wat hier wordt weergegeven met schema 1:

Het in het leven roepen van innovatieknooppunten wordt gerechtvaardigd met verwijzing naar de grote maatschappelijke en economische uitdagingen. Deze hebben een complex karakter, wat "maakt dat een top-down, planningsaanpak niet kan slagen. Dit omwille van de informatieasymmetrie en vooral omdat de nodige informatie vaak gefragmenteerd en verspreid zit bij een veelvoud aan actoren. In plaats van een planmatige aanpak is daarom een systemische benadering en een missiegedreven aanpak aangewezen."¹⁸

Binnen deze innovatieknooppunten zullen innovatieregiegroepen (IRG) "indien nodig innovatieagenda's [...] uitwerken en adviseren, met focus op de koppeling met de maatschappelijke en economische uitdagingen". Deze adviezen zouden worden meegenomen "in de beheersovereenkomsten van de SOC's¹⁹ [...] in de richting en de keuze van competentiepolen, het aanwenden van proeftuinen ..." ²⁰.

- Bij het eerste knooppunt, "transformatie door innovatie", valt op dat men via

¹⁵ Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling, p. 146.

¹⁶ Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling, pp. 36-41.

¹⁷ Met name hoofdstuk 2 van de Conceptnota, pp. 13-33.

¹⁸ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, p. 15.

¹⁹ De "SOC's" zijn de Strategische Onderzoekscentra VIB, IMEC, IBBT en VITO – Conceptnota, p. 46.

²⁰ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, p. 19.

subknooppunten wil werken, die er alle samen op gericht zijn de impact van het innovatiebeleid te versterken, i.e. *"de verankering van industriële activiteit met duurzame en gediversifieerde tewerkstelling in Vlaanderen"*. Een aantal doelstellingen uit Pact 2020 worden hiermee in verband gebracht, waaronder *"een hogere vertegenwoordiging van de speerpunt domeinen, zoals ... een slim elektriciteitsnetwerk ..."* en *"de overheidssteun voor eco-innovatie staat tegen 2020 op het niveau van de top vijf van de Europese regio's"*.²¹.

- Bij het knooppunt *"eco-innovatie"* wordt gesteld dat deze innovaties *"in eerste instantie"* technologisch van aard zijn, *"waarbij het doel is om producten, diensten of processen na te streven die toegevoegde waarde genereren door het gebruik van niet-hernieuwbare hulpbronnen te vermijden of zoveel als mogelijk te beperken of door de emissies en afvalstromen bij het voortbrengen ervan beduidend te verminderen."* Daarnaast wordt evenwel ook een tweede stap genomen, en wordt er gesteld dat eco-innovaties ook *"nieuwe business-modellen, organisatorische innovaties, product-dienstcombinaties, institutionele innovaties en systeeminnovaties"* kunnen inhouden. Wat indicaties voor het al of niet welslagen van dit knooppunt aangaat, wordt er verwezen naar de indicatoren *"ecologische voetafdruk"*, *"overheidssteun voor eco-innovatie"* (nog in ontwikkeling), en naar de ontkoppelingsindicator *"BBP t.o.v. directe materialeninput"*.²².
- Wat het knooppunt *"groene energie"* aangaat, beoogt men *"vooruitstrevende Vlaamse technologie op dit vlak"* wat een *"sterke positie in het toekomstige Europa"* moet garanderen. Het startpunt bestaat in een (Europees op te maken) *"Strategic Energy Technology Plan"* (SET-plan). Als indicatoren verwijst men naar *"energiegebruik per sector en energie-intensiteit op Vlaams niveau"* evenals *"aandeel energie uit hernieuwbare bronnen in het finaal energiegebruik"*.
- Inzake het knooppunt *"duurzame mobiliteit en logistiek"* verwijst men naar het Europese *"Groenboek Elektrisch Rijden"* en naar het Europese *"Strategic Transport Technology Plan"*. Voor de Minaraad relevante indicator is hier *"de emissies van CO₂, NO_x, NM_{VOS} en PM_{2,5}, door personen- en goederenvervoer"*.

[7] Outputmeting. Het derde hoofdstuk richt zich op het bekomen van een meer output-gedreven onderzoeksbeleid. Schijnbaar werd onderzoek tot dusverre vooral gemeten op basis van inputindicatoren – hoeveel middelen worden er voor voorzien? – en zou men er nu ook de output willen meten. Hiertoe zou men een concordantietabel opmaken tussen enerzijds de technologiedomeinen in het patentenrecht en anderzijds de door het IWT gehanteerde classificatie²³. Meer algemeen lijkt men te mikken op zowel beleidsevaluatie, performantie-evaluatie, systeemevaluatie en impactanalyse, *"als hoeksteen voor de opbouw van een strategische intelligentie binnen het beleid"*, en met als eerste meetobject het functioneren van de Strategische Onderzoekscentra.

[8] Ondersteuning van de innovatieketen. Het beter functioneren van de zgn. innovatieketen (i.e. de opeenvolging kenniscreatie → innovatie → valorisatie) is het thema van het zesde hoofdstuk. Algemene benadering is dat er meer aandacht nodig is *"voor de verlenging van het innovatietraject"* [d.w.z. uitbreiding van het

---

²¹ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, p. 23.

²² Alle citaten uit Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, pp. 25-26.

²³ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, p. 33-36.

deel van het traject dat voor ondersteuning in aanmerking komt] *in de schakel van de valorisatie*²⁴. Het gaat daarbij om valorisatie binnen bedrijven, om transformaties op het niveau van *business* modellen, om leereffecten met *spill-overs*, om systeeminnovaties en om de samenhang met gedragswijzigingen. Het is hier dat het systemisch karakter van innovatie het meest uitgesproken zou zijn²⁵.

Men wil, wat deze problematiek aangaat, de diverse beschikbare investeringsmaatschappijen inzetten als strategische instrumenten. Ook verwijst men naar Nieuw Industrieel Beleid (NIB) – met daarin dan geïntegreerd, het in het Regeerakkoord aangekondigde *Masterplan Groene Economie*²⁶ – om versneld de nodige transformaties van de industrie te begeleiden op economisch en sociaal vlak²⁷.

- [9] **Verbeterde governance.** De idee dat de governance moet verbeteren, sluit aan bij de centrale begrippen uit het Rapport Soete, met name transparantie, efficiëntie en deugdelijk bestuur. De trefwoorden van het zevende hoofdstuk in de Conceptnota, betreffende *governance*, zijn het versterken van de basisinstellingen voor wetenschap en innovatie, het stroomlijnen en terugdringen van de proliferatie van structuren, en het komen tot lichte co-ordinatiestructuren. Bij dit laatste wordt de figuur van de competentiepolen vooruit geschoven²⁸.

2. Advisering

- [10] **Evolutie in het innovatiebeleid.** Het valt de Minaraad op dat er zich met deze Conceptnota een evolutie lijkt te voltrekken in het innovatiebeleid, in die zin dat het innovatiebeleid meer gericht wordt op de aanpak van de grote maatschappelijke uitdagingen.

In de beleidsnota 2004-2009 stond innovatie nog omzeggens volledig in het teken van de economische ontwikkeling. Illustratief zijn de eerste zinnen van deze beleidsnota: "*Eén van de kernopdrachten van de Vlaamse regering is er voor te zorgen dat Vlaanderen tot de meest competitieve regio's van de wereld behoort met een economie die gelijktijdig de economische, sociale en ecologische vooruitgang bevordert. Deze doelstelling kan slechts worden gerealiseerd als Vlaanderen zich nog meer profileert als een kennisregio [...]. Slechts dan zullen ondernemers en ondernemingen opteren om in Vlaanderen te investeren en zodoende economische groei en werkgelegenheid creëren.*"²⁹

Ook de Beleidsnota 2004-2009 ging nog in grote mate van dezelfde gedachtegang uit: "*Vlaanderen wil de capaciteit tot creatief en innoverend ondernemen versterken en streeft hierbij internationale competitiviteit na. [...] De samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen, universiteiten, hogescholen, strategische onderzoekscentra, competentiepolen, intermediaire organisaties en maatschappelijke actoren moet uitgroeien tot een ware innovatiecultuur.*"³⁰.

Met voorliggende conceptnota lijkt innovatiebeleid voor het eerst niet alleen op

---

²⁴ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, p. 43.

²⁵ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, p. 44.

²⁶ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, p. 49.

²⁷ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, p. 47.

²⁸ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, pp. 57 en volgende.

²⁹ Beleidsbrief 2004-2009

³⁰ Beleidsbrief 2009-2014 Wetenschappelijk onderzoek en Innovatie, p. 5.

economische ontwikkeling, maar ook op meer algemene maatschappelijke behoeften en uitdagingen gericht te worden: *"Deze koppeling [i.e. innovatieknooppunten] laat toe dat wetenschap en innovatie beter bijdragen tot het verlichten van onze maatschappelijke problemen, en tot de valorisatie van economische opportuniteiten. Deze koppeling geeft ook een strategische oriëntatie aan onze speerpunten. De overheid stimuleert geen innovatie om de innovatie, maar omdat deze een maatschappelijk en/of economisch hefboomeffect heeft."*³¹. Met instemming wordt er in de Conceptnota verwezen naar de in april van dit jaar uitgebrachte, gelijklopende Zweedse innovatiestrategie: *"VINNOVA is moving towards a challenge-driven strategy"* [enz.]³².

Er lijkt dus een trendbreuk plaats te vinden, in de richting van een meer uitdaginggericht innovatiebeleid. Deze trendbreuk beantwoordt overigens aan een voornemen in de Vlaamse Strategie voor Duurzame Ontwikkeling: *"De transitie naar een innovatiebeleid dat prioritair gericht is op maatschappelijke en economische hervormingen staat momenteel centraal"*³³.

Voor de Minaraad is dit een zeer positieve ontwikkeling. Een aantal maatschappelijke problemen – in het bijzonder deze met betrekking tot klimaat en inzake bevoorradingszekerheid – hebben een dusdanige urgentie bereikt dat alle beschikbare innovatieve kracht moet worden gemobiliseerd met betrekking tot deze problemen.

[11] Aandrijvers van het innovatiebeleid van de Conceptnota. In de Conceptnota Innovatie zelf lijkt men binnen de uitdaginggerichte innovatie geen echte tegenstelling te zien tussen economische ontwikkeling, als uitdaging, en de oplossing van grote maatschappelijke problemen, als uitdaging: *"Een gezonde, competitieve en duurzame economie is een fundamenteel onderdeel van onze grote maatschappelijke uitdagingen. Maar oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen zullen op hun beurt ook moeten steunen op het economisch draagvlak om duurzaam te zijn. Er is dus geen tegenstelling tussen het streven naar economische meerwaarde en het streven naar maatschappelijke meerwaarde."*³⁴

De band tussen het innovatiebeleid en het economisch beleid is dan ook, in deze Conceptnota, heel belangrijk. De overkoepelend doelstelling bij de onderscheiden innovatiestrategieën van de innovatie(sub)knooppunten, bestaat in *"de verankering van industriële activiteit met duurzame en gediversifieerde tewerkstelling in Vlaanderen te versterken, door het stimuleren van innovatie."* De Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen wil dan ook het beschikbare instrumentarium voor overheidsinvesteringen inzetten voor de verbreiding van innovatie in het economisch weefsel³⁵, en verwijst naar het Witboek voor een Nieuw Industrieel Beleid voor Vlaanderen³⁶. Dit Nieuw Industrieel Beleid staat evenwel vooral in het teken van een versnelling van *"de nodige transformaties van de industrie"*, wat bereikt zou worden door *"een productiviteitsoffensief om het concurrentievermogen te versterken"*³⁷. De relatie wordt nog complexer doordat

---

³¹ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, p. 5.

³² Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, pp. 8-9, met verwijzing naar <http://www.vinova.se/en/Publications/Products/Challenge-driven-Innovation/>.

³³ Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling, p. 97.

³⁴ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, p. 15.

³⁵ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, p. 45.

³⁶ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, pp. 47-49. De omgekeerde verwijzing is er ook, in het Witboek voor een Nieuw Industrieel Beleid voor Vlaanderen, p. 16. De figuur in p. 48 van de Conceptnota komt overigens driemaal voor in het Witboek NIB, op p. 10, p. 46 en p. 53.

³⁷ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, p. 47. Het "Witboek 'Een Nieuw Industrieel Beleid voor

het in het regeerakkoord vooropgestelde masterplan Groene Economie dan weer geïntegreerd zou worden in het kader van het Nieuw Industrieel Beleid “*door een reeks concrete projecten en investeringen die een brug slaan tussen het industrieel en het economisch weefsel en het duurzaam materialenbeheer en energiebeheer*”³⁸.

Het is voor de Minaraad perfect begrijpelijk dat innovatiebeleid aanzien wordt als zijnde als een hefboom voor het industrieel en economisch beleid – per slot van rekening gaat het om beleidsvelden in hetzelfde beleidsdomein. Er kan in de praktijk echter wel degelijk ook sprake zijn van tegenstellingen tussen het streven naar economische meerwaarde en het streven naar maatschappelijke meerwaarde.

De Minaraad beveelt daarom aan goed te overwegen welke types groei wenselijk zijn, t.t.z. welke types economische ontwikkeling kunnen leiden tot een maatschappij die functioneert binnen de beschikbare milieugebruiksruimte – en goed te definiëren naar welke types economische groei dus bij voorkeur de onderzoeks- en ontwikkelingsmiddelen gekanaliseerd moeten worden.

[12] Het Knooppunt “eco-innovatie”. De Minaraad hecht veel belang aan het Knooppunt “eco-innovatie”, omdat en voor zover het een hefboom kan vormen tot een versnelde transitie naar een meer duurzame maatschappij. Zoals ook uit de hierna volgende commentaar inzake de relatie met de Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling zal blijken, vindt de Minaraad dat er een duidelijker relatie moet gelegd worden met de transitieprocessen die nu reeds lopen in uitvoering van de Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling. Zo kan er gekeken worden of er niet meer harmonisatie mogelijk is met de concepten van duurzaam materialenbeheer die nu ontwikkeld worden in de context van de transitiearena “Plan C”. Tot slot vindt de Minaraad dat de relevante partners in het middenveld ook betrokken moeten kunnen worden in de processen van dit knooppunt.

[13] Het Knooppunt “groene energie”. De Minaraad staat achter het idee om te komen tot een innovatieknooppunt in verband met groene energie. Vanuit innovatie-oogpunt is er immers grote nood aan inspanningen voor verbeterde energie-efficiëntie in de bouwsector en in de industrie.

Ook hier uit de Minaraad haar bezorgdheid betreffende afdoende betrokkenheid van het middenveld. Zo is het passend dat de bouwsector in dit knooppunt betrokken wordt, maar is het spijtig dat het overige middenveld vergeten schijnt te zijn in het lijstje van potentiële partners. Ook lokale besturen zouden in dit lijstje niet misstaan, in het bijzonder vanwege het werk dat er gebeurt in uitvoering van de zgn. *covenant of mayors* en – meer verregaand – in de steden en regio's die klimaatneutraal wensen te worden (Limburg, Gent, Leuven).

Bij het gegeven dat het SET-plan als richtlijn zou functioneren, doet de Minaraad opmerken dat er in het kader van dat plan ook heel wat financiering zou vrijgemaakt worden voor CCS. De Minaraad pleit er voor om prioriteit te geven aan technologieën die echt op weg zetten naar een energie-transitie – wat bij koolstofopslag of bij onderzoek ten behoeve van een vierde generatie kernenergie niet het geval is.

Vlaanderen” is een 85 blz. tellend document, vastgesteld door de Vlaamse regering op 27 mei 2011 en gepubliceerd in de stukken van het Vlaams Parlement.

³⁸ Witboek Nieuw Industrieel beleid, p. 16; Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, p. 49.

[14] Het Knooppunt "sociale innovatie". De Minaraad stelt vast dat sociale innovatie als afzonderlijk knooppunt wordt opgenomen, met de vage omschrijving dat de strategische focus gericht is op "*creatief ondernemerschap voor nieuwe oplossingen voor maatschappelijke en economische uitdagingen en noden.*"³⁹

Uit de verdere omschrijving leidt de Minaraad af dat sociale innovatie niet enkel opgevat wordt als "*workplace innovation*", maar veel ruimer, met name als maatschappelijke vernieuwing.

Het valt op dat enkel in dit knooppunt middenveldorganisaties als relevante actoren worden opgenomen. Bij de andere knooppunten, die weliswaar ook innovatieve oplossingen zoeken voor zowel maatschappelijke als economische uitdagingen, wordt het middenveld ten onrechte niet als relevante partner geïdentificeerd. Minaraad wijst erop dat innovatieknooppunt "*sociale innovatie*" bij uitstek het verbindende element doorheen alle andere innovatieknooppunten vormt en daarom niet als apart knooppunt mag opgevat worden.

Innovatieregiegroepen (IRWG) ontwerpen en adviseren innovatiestrategieën en vormen een platform voor samenwerking en aansturing voor de implementatie. Het is cruciaal voor het welslagen van een innovatiebeleid dat gericht is op systeeminnovatie dat in deze IRWG middenveldorganisaties vertegenwoordigd zijn. De samenstelling van de bestaande IRWG onder de VRWI (voor de automobielsector, chemische sector en sociale innovatie) beantwoorden hier nog niet aan.

[15] Relatie met transitiebeleid. In de Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling staan de transitie inzake wonen en bouwen, de materialentransitie, de energietransitie, de mobiliteitstransitie, de voedseltransitie en de gezondheidszorgtransitie centraal⁴⁰.

Er is een belangrijke thematische overeenkomst tussen deze vooropgestelde transities en de in de Conceptnota vooropgestelde innovatieknooppunten, met name eco-innovatie, energie-innovatie, duurzame mobiliteit en logistiek en zorginnovatie⁴¹. Slechts de transities "wonen en bouwen" en betreffende "voedsel" worden in deze fase niet van een innovatieknooppunt voorzien, wat opmerkelijk is.

In de Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling wordt een transitieproces beschreven aan de hand van de elementen maatschappelijke uitdagingen, visie op lange termijn, stakeholders, regiegroepvorming, transitiepaden, experimenten, enz. Een en ander moet uitmonden in "*diepgaande veranderingen in de structuren, praktijken, regels, technologieën, cultuur enz. die er voor zorgen dat die systemen inherent gaan bijdragen aan duurzaamheid.*"⁴² In het VITO wordt het onderscheid gehanteerd tussen zes fasen: systemen analyseren, visie vormen, paden uitstippelen, experimenteren, opvolgen en verankeren⁴³.

De Minaraad wenst er in dit kader op te wijzen dat om werkelijk verschuivingen/kantelingen/ transities tot stand te brengen in de verschillende

---

³⁹ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, p. 31.

⁴⁰ Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling, pp. 36-41.

⁴¹ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, pp. 19 en volgende.

⁴² Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling, pp. 46-50.

⁴³

<http://www.vito.be/VITO/NL/HomepageAdmin/Home/WetenschappelijkOnderzoek/TransitieEnergieEnMilieu/Transitie-raamwerk.htm>

innovatieknooppunten, het innovatiebeleid moet toestaan dat ook experimenten opgezet en gefinancierd worden die mogelijks geen rechtstreeks succes zullen hebben.

In de Conceptnota wordt een enigszins analoog kader gehanteerd als deze van de Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling of VITO: maatschappelijke uitdagingen leiden tot innovatiestrategieën, in de vorm van VRWI-adviezen opgemaakt door innovatieregiegroepen. Er is tot slot grote aandacht voor de doorwerking van de innovatie: *"Om innoverend ondernemerschap te stimuleren, moet er aandacht zijn voor verschillende randvoorwaarden die een geschikt ecosysteem [sic] mogelijk maken. Zo is een breder en langer gesteund innovatieproces nodig, met focus op vermarkting van innovatie en op niet-technologische informatie. [...] ook het versterken van de innovatiekracht van de ondernemingen [is] belangrijk, door een verbeterde absorptiecapaciteit van het management van onze bedrijven. [...] Ook moet er aandacht zijn voor het stimuleren van initieel creatief en innoverend ondernemerschap. [...] Tot slot zal het innovatie-instrumentarium verder geoptimaliseerd worden ten behoeve van KMO's."*⁴⁴

Alle geciteerde werkstukken spreken van systeeminnovatie. Zo de Conceptnota: *"... een systemische kijk op innovatie voor een duurzaam groen stedengewest vereist een geïntegreerd samenspel van innovaties op energievlak, op vlak van duurzaam bouwen, op vlak van organisatie, op vlak van mobiliteit, op vlak van maatschappelijke integratie. Met andere woorden, het vereist systeeminnovatie"*⁴⁵.

De Minaraad ontwaart naast deze gelijkenissen ook enkele verschillen. Zo lijken de transitie-activiteiten van de Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling georiënteerd lijken te zijn op de lange termijn (i.e. 2050), terwijl de innovatiestrategieën eerder de middellange termijn op het oog hebben (i.e. 2020). De samenstelling en de beoogde output van de transitiefora en de innovatieregiegroepen zijn in principe verschillend.

Deze verschillen kunnen perfect legitiem zijn. Wat voor de Minaraad evenwel onbegrijpelijk is, is waarom er, gegeven de gelijkenissen, niets gezegd wordt over het verband tussen de processen in uitvoering van de Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling en deze in uitvoering van de Conceptnota Innovatie Vlaanderen. De Minaraad beveelt dan ook aan om in de Conceptnota duidelijk aan te geven waar dit verband in zou kunnen bestaan, en hoe de mogelijke synergie tussen de verwerkelijking van de Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling en de Conceptnota zal gerealiseerd worden.

---

⁴⁴ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, p. 51.

⁴⁵ Conceptnota Innovatiecentrum Vlaanderen, pp. 2-3.

Bibliografie

Vlaamse regering, Beleidsnota Economie, Ondernemen, Wetenschap, Innovatie en Buitenlandse Handel, 2004-2009, ingediend door mevrouw Fientje Moerman, vice-minister-president van de Vlaamse regering, Vlaams minister van Economie, Ondernemen, Wetenschap, Innovatie en Buitenlandse Handel, Vlaams Parlement, Stuk 94 (2004-2005) – Nr. 1, 24 oktober 2004.

Vlaamse regering, Beleidsnota 2009-2014, Wetenschappelijk Onderzoek en Innovatie, ingediend door mevrouw Ingrid Lieten, Viceminister-president van de Vlaamse regering, Vlaams minister van Innovatie, Overheidsinvesteringen, Media en Armoedebestrijding, Vlaams Parlement, Stuk 207 (2009-2010) – Nr. 1, 27 oktober 2009.

Vlaamse regering, Nota van de Vlaamse regering – Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling, ingediend onder coördinatie van de heer Kris Peeters, minister-president van de Vlaamse regering, Vlaams minister van Economie, Buitenlands Beleid, Landbouw en Plattelandsbeleid, Vlaams Parlement, Stuk 1132 (2010-2011) – Nr. 1, 13 mei 2011.

Vlaamse regering, Een verdere invulling van de VIA Doorbraak 'Innovatiecentrum Vlaanderen' – Conceptnota over de stroomlijning van het gericht innovatiebeleid, ingediend door mevrouw Ingrid Lieten, Viceminister-president van de Vlaamse regering, Vlaams minister van Innovatie, Overheidsinvesteringen, Media en Armoedebestrijding, voor adviesvraag voorgelegd, 27 mei 2011.

Vlaamse regering, Witboek over een nieuw industrieel beleid voor Vlaanderen, ingediend door de heer Kris Peeters, minister-president van de Vlaamse regering, Vlaams minister van Economie, Buitenlands Beleid, Landbouw en Plattelandsbeleid, Vlaams Parlement, Stuk 1187 (2010-2011) – Nr. 1, 9 juni 2011.